

Badische Landesbibliothek Karlsruhe

Digitale Sammlung der Badischen Landesbibliothek Karlsruhe

Institutio vitae sacerdotalis

Trithemius, Johannes

[Augsburg], nach 22. Okt. 1494

De honesta conversatione sacerdotum exteriori. Capitulum .vj

[urn:nbn:de:bsz:31-327149](https://nbn-resolving.org/urn:nbn:de:bsz:31-327149)

tatione eorum qui ea deseruunt. nō
ad auariciā illorum qui sua querunt.
**Qui onus porcat et curā dignus
est recipere sustentationē. Qui autē
fugit onus sollicitudinīs. non si
ne culpa percipit emolumentū la
ctis. Si ergo xpi oues pascere re
nuit. lanam et lac ab eis minime
quesierit. Nō em̄ propter pasto
rem oues. sed ppter oues pasto
r cōstitutus est. Neq; cura aiarum
appetenda est ut habeant aliimē
ta. sed alimenta potius requiren
da sunt. ut debita onibus addi
beat cura. Sed a multis nūc or
do puerit. qui platuras et benefi
cia sicutro appetunt. ut in archa
pecunias habeant. nō ut aias pro
dei amore pascant. **Pastor et
adolum. q̄ miser deceptis temer
ipsum. Curas tm̄ ut comedas. q̄
ut curare aias posses comedere
debueras. Cupiditas radix ma
loris oim̄ est. mater transgressio
nis. magistra nocēdi. auriga ma
licie. inuēit̄ doli. seditionis ori
go. fovea scādali. promōit̄ mē
daci. Sacrilegia cōmittit et fur
ta. predas agit et incendia. bella
gerit et homicidia. Deniq; sola
cupiditas est que symoniacē ho
mines emere et vendere docuit.
iniquē perit et recipit. iniuste ne
gociat. doli inuit. mendacio et
perurio fouet. Ipsa est que fidē
frangit. dissoluit pactus. testimo
niū corūpit. et violat iuramentū
Cheritatē quoq; inter deū et ho
minē expungit cupiditas. frater****

nam dilectionē interrūpit. cōcō
diā turbat. infatuat cōsilius. equi
tatis puerit iudicij. **Destruit vi
tate. Si ergo te dignū deo mini
strum exhibere desideras. hanc
omniū malorū radicem de corde
quantocius euellas. Breuis est
ois terrenarū opus possessio. bre
uis vite moralis actio. instans
quotidie ad mortē humani gene
ris processio. **Cur ergo moraris
p̄ dei amore cōtēnere. que morte
interceptus cogers in bicui vel
inuitus relinquere. Non em̄ ha
bemus hic manentē ciuitatē. sed
futurā inquirimus. Tibi thesau
rus tuus est. ibi et cor tuum erit.
Noli perituras mundi diuitias
querere. noli cor tuum auaricie
vinculis obligare. Decet enim sa
cerdotem christi esse discipulum
mitem. et misericordem. qui alie
na non cupiat. sed in paupes sua
larguer distribuatur.****

**De honesta cōuersatione
sacerdoti exteriori. Ca. vi**

Considera nūc quales
cōuersationē tuā debe
as instituire. qualesq;
te oporteat viuere. ut
oipotenti deo cuius minister es.
i toto corde valcas placere. Quā
tū vero ad internā cōuersationē
p̄tinet. oportet ut mundus et pu
rus in conscientia fulgeas. qui co
ras domino ministras. Dicit em̄
ad sacerdotes p̄pheta dñi. **San
ctificamini. qui feris vasa dñi.**

Et dñs dicit. Lavamini mundi estote. auferite malū cogitationū vestrarū ab oculis meis. quiescite peruerse agere. discite benefacere. dicit dñs omnipotēs. Quantum vero ad exteriorē hominē pertinet. apłus episcopū instruens dicit. Oportet ep̄m irreprehensibile esse sobriū. pudicū. benignū. ornatū moribus. hospitalem. docibilem. Quicquid autē ep̄o in hoc loco p̄cipi. etiaz ceteris p̄latīs et presbyteris mandaf. Et primū quidem cū dicit eū oportere esse irreprehensibilem. ab oibus vicijs et diffamationibus populi pronūciat imunitatem. In qua quippe sacerdotis populo in exemplū proponit. que lucerne cōparaf. vt quēadmodū lux luceat in tenebris. ita cōuersatio p̄sbyteri fulgeat in turbis. Dicit em̄ in euangelio dñs. Sic lux vestra coras hoibus luceat. vt videant opa vestra bona. et glorificent patrē vestrū qui est in celis. Tūc autē sacerdos digne deo ambulat. quando vitā suā bonis et sanctis operibus quotidiē exornat. et mēbra sua que sunt sup̄ terram pro xp̄i amore mortificat. Seruus nāq; dñi est. hocq; potissimū ab eo exigit. vt voluntatē dei verbis et factis operetur. Nemo autē voluntatē dei p̄ficit. nisi qui vicijs expulsis cor suū habitaculū virtutū facit. Cave ne sp̄s sanctus ecclesie per vitē turpitudinem macules. caue ne p̄ malum exemplū aliquē scandalifus. quis

quotquot tūo vlclo in peccatum duxeris. pro tot in supplicio cruciaberis. Rarus videaris in publico. in domo assuesce consistere et lectionibus vacare. Esto mente et corpore quietus. noli p̄ vicos et vicinorū domos discurrere. noli fabulis rusticorū interesse. Minuit em̄ p̄sentia famas. et parit in populo nimia sacerdotis familiaritas contemptū. Rarus autē egresus in publicū. magnā tibi in plebe reuerentiā maturitatis exhibebit. Ita vltus. vt tuo exemplo edificent multi. In medio seniorum pauca loquaris. q̄ loquacitas sepe reprehendit. vbi taciturnitas laudat. Enimvero inter senes iuuenem audire decet. non loqui. Non appetas in sacerdotū collegio videri sapiens. ne coram eis velut insipiens confundaris. Nō sis verbosus et arrogans. reponde cū humilitate et beniuolentia interrogatus et ne fueris more rabulorū dum loqueris in voce clamosus. Risum excussum non diligas. et ab omni leuitate in honesta. te semp̄ et vbiq; cōserues. Inutiles sermones et vana verba de uita. sciens de omni verbo otioso quod locutus fueris. deo teratorem fore redditurū. Sit sermo tuus moderatus et parcus. lōge desit omne mendacium. et ne frustra fiat iuramentus. Noli tabernas cum rusticis ingredi. quia id tunc non licet honestati. Valde namq; incongruum est. vt is qui

peccatores debet arguere. p sua
 pscntia peccatis se patronu velis
 exhibere. **A** sanctis em patribus
 ingressus tabernarium sacerdoti
 bus interdicit. nisi in itinere con
 stituant. Ignominiosus est sacer
 doti dei cu rusticis tabernam in
 gredi. z os quod deo consecratu
 est. impuris loquutionibus feda
 ri. **F**acile pdicantis sermo contē
 nit. si inter rusticos familiariter
 effundat. Incipient te ex consue
 tudine familiaritatis cōtemnere
 z quasi ex suis vniū estimare. **N**ul
 la em reuerētia maioribus impē
 dit. si inter subditos eorū vita an
 gustet. **O**portet eū qui presidet
 quadā reuerētia maturitatis oēs
 excellere z nimia subditorū fami
 liaritatē sapienter declinare. **E**m
 vero auctoritatis pminētia frā
 gis. dum subiectorum actibus in
 discreto cōmisset. **N**ulli detrahas
 nec aduersus aliquē scandalū su
 mas. **T**urpe est sacerdoti. linguā
 suā detractōne polluere. que in
 altari cōstituta est. pro oibus ora
 re. **N**eqz aures pbeas detractori
 bus. qz detractor z libēs auditor
 pari condemnatione digni sunt.
Alter enim diabolū portat in
 lingua. alter in aure. **D**iscat qui
 huiusmodi est nō facile detrahe
 re cū te viderit inuitū audire. **N**ō
 sis curus in lingua z in cōsōno
 detractorū ne steteris. quia oipo
 tenti deo odibiles sunt. **S**epi au
 res tuas spinis. ne audias verba
 detractorū. **N**ullū ex ore tuo men

daclū prodeat. sermo turpis et se
 non procedat. sed esto custos lin
 gue tue. ne offendas in sermone
Non sis accidiosus z piger. neqz
 somno z inerte deditus. sed in
 seruore sancti spiritus fugiter ac
 census. **F**rugalitatem hospitali
 tatis non negligas. pauperibus
 z peregrinis qua potes sedulita
 te misericorditer occurras. scies
 hoc sacerdotis esse proprium. vt
 curam gerat egenorū. **A**urū ha
 beto nō vt serues. sed vt in elemo
 synā pauperū eroges. **L**audent
 te pauperū esurientū viscera. nō
 diuitū ructuantū conuiuia. **S**it
 mensa tua cū pauperibus z ege
 nis. quia in talibus xps suscipit.
 z curia celestis honorat. **C**onui
 uia diuitū supborū. maxime po
 tentium deuita. in quibus de aīa
 rum salute nihil agit. de spiritua
 li cōuersatione nihil penitus tra
 ctat. **T**estis tuus sit honestus
 nō p̄ciosus. **I**n faciendis elemo
 synis noli ab hominibus gloriaz
 querere. sed a solo deo laudem z
 mercedem expectare. **E**sto pater
 pauperū. z tutor orphanorum.
Inconsolatus a te paup nullus
 abscedat. **N**on sis p̄cussor neqz rī
 fosus in populo. neminem inu
 rioso ledas. sed omnibus quātū
 p̄uales benefacto. etiā inimicis.
Ne peccatores ynqz lactaueris.
 sed increpa taūqz auctoritatem a
 deo consecutus. **N**on sis p̄cussor
 conscientiarū plebis tibi commissē
 neqz verbū dei indiserere. p̄feras

qz dō p̄cussor

clm. m. f. m.

lo in peccatum
 in supplicio cru
 videtur in pu
 iudicia consistere
 are. **E**stō mente
 soli p̄ricos e
 ducere. noli
 interesse. **M**
 mas. z parit in
 potis familiari
 carus aut egrē
 agnā tibi in ple
 uritatis ebidē
 no exemplo ed
 opio famorem
 loquacitas se
 di taciturnitas
 inter semes in
 et. non loqui.
 cerdotū colle
 ne coram dia
 fundaris. **N**ō
 gans. respon
 minolentia
 aucta more tu
 is in voce da
 istum non di
 tate imbōne
 sēruēs. **I**n
 a verba de
 tēbo otioso
 deo teratio
Est sermo
 arcus. lege
 um. z ne fru
 Noli taber
 ebi. quia id
 ari. **V**alde
 est. v. is qui

sed cum moderamine pietatis. Penitentibus esto misericors. et calamum quassatum noli conterere. scilicet ens qui infirmorum curam suscipere non fortis. Melius est enim penitentem cum pietate ad purgatorium mittere. quam austeritate confessorem desperare ad infernum destinare. Horas tuas canonicas cum reuerentia et deuotione constitutis ab ecclesia temporibus orare non negligis. Horas quoque beate marie semper uirginis. uigilias defunctorum cum ceteris ex ordine sacerdotali debitis. legere non obmittas. **D**omus tue curam habere cum timore dei. familiam si habueris modestiam et honestate seruare uerbo persuade et exemplo. **E**ntim uero sacerdotis opiniones ledit in plebe. quando de domesticis eius male loquitur populus. **S**ermo tuus testimonio roboret scripturarum. quia quicquid propter scripturas sanctas precipit. eadem facilitate continent qua probat. **N**olo reimitari eos qui sine cruditione in ecclesia predicant. qui fabulas et somniorum fantasimata crebro allegant. et misteria diuinarum scripturarum ignorant. **R**abuli garrulique sacerdotes. sine ratione loquentes populum non edificant. sed uanis sermonibus ac fabulis esoptantis in admiratione sui trahere laborant. **S**trula enim et damnabilis abusus est. obmissis scripturis et euangelio. populum christianum. esoptis fabulas docere. et gesta conficta romanorum. **N**ec mireris si popu-

lus imperitus ista libenter audit quam scripturas cum hoc legas perdit se apostolum. **E**rit inquit tempus cum sanam doctrinam non sustinebunt sed ad sua desideria eos ceruabunt sibi magistros prunetes auribus et a ueritate quidem auditum auertent ad fabulas autem conuertent. **D**icit Hieronimus ait. **U**oluerit uerba et celeritate dicendi apud imperitum uulgus admiratione sui facere. indoctorum hominum est. **A**urita frons interpretat sepe quod nescit. et cum alijs suasit sibi quoque uisurpat sciam quam non habet. **N**ihil tam facile quam uilem plebeculam et indoctam contione lingue uolubilitate decipere. que quicquid non inielligit plus admirat. **T**u autem loquere que decent sanam doctrinam. et imperitorum applausus non liquerere. si locum inter doctos cupis trucidare. **C**uram animarum imprudenter noli concupiscere. nisi prius te et alios secundum ecclesiasticam sanctionem iuste didiceris gubernare. **M**agisterium etenim populi multis periculis subiacet et quotidianis angustiis tribulatur. **O**portet enim rectorem animarum sine crimine esse. sicut dei dispensatorem. non superbum. non iracundum. non uinoleutum. non percussorem. non turpis lucri cupidum. sed hospitalem. benignum. sobrium. iustum. sanctum. continentem. ample cientes eum qui secundum doctrinam est fidelem sermonem. ut potes sit exhortari in doctrina sana. et eos qui contradicunt argue

lx

re. **O**portet eum qui rector aiarū
 constitutus est. non minus exem
 plo docere q̄ sermone. **A**ccusare
 quidem auariciam et lauro potest
 emendare vero non nisi qui facit
 quod docet. **D**elicatus magister
 est. q̄ pleno ventre de ieiunio dis
 putat. **P**rius ergo vita requiren
 da est q̄ doctrina. quia plentius
 opere docet q̄ sermone. **E**xcellē
 tissimū nāq̄ docendi genus est.
 demonstratio exempli. **E**t dñs q̄
 dem iesus prius fecit. postea do
 cuit. **M**axima enim auctoritate
 in docendo vtit̄. cuius sermo a
 testatione operis comprobaf. **F**a
 cile a subditis sermo rectoris p̄fi
 cit̄. si morum honestate fulciatur
Qui aut̄ bene docens male viuūt
 proprii se oris sententia perimūt.
 et a mala institutioe subiectos nō
 conuertit. **S**imul attende q̄ pi
 culosa sit cura animarū. maxime
 his temporibus. quando vbiq̄
 abundat iniquitas. et charitas mul
 torū refrigit. **D**ies enim mali
 sunt. et hoies ad iusticiam tardi.
 totusq̄ mundus in maligno po
 situs. et rara fides in terra. **I**nter
 hec verbum dei a populo despi
 cit̄. xp̄iane religiōis institutio ne
 gligit̄. auctoritas sacerdotalis cō
 temnit̄. **Q**uia laicalis multis pec
 catis et sceleribus obnoxia. peni
 tentie remedia negligit̄. dolis et
 fraudibus intendit. monita sacer
 dotum contemnit. **E**t nisi rector
 aiarū. pp̄lo sibi commissio scelera
 eorū et debitas p̄toribua penas

sollicite annūciauerit. coram deo
 etiā sanguinis eorū reus erit. **E**t
 post hec adducet deus cuncta in
 iudiciū. vbi pastor aiarū p̄ singu
 lis rōnes reddere cogit̄. et si negli
 gēs in hoc mūdo exiit̄. grauius
 damnaf. **T**ucius ergo est curā et
 regimen aiarū humiliter fugere
 q̄ arrogāter vsurpare. **S**i enim
 vnusq̄sq̄ in illo tremēdo iudicio
 rōnem de sua vita reddere vix suf
 ficat. quō pro tot milibus sibi cō
 missis respondebit. **Q**̄ bene vi
 uit. q̄ sibi viuūt. **S**onū locū dūq̄
 videt̄ apud hoies ep̄m. abbatē.
 pastore. vel quēlibet plarū. in hoc
 seculo viuere. sed q̄ terribilis sit
 exitus negligētis. q̄s sufficiet co
 gitare. **E**tesn iudiciū durissimū
 fiet in eos q̄ p̄sunt. et potētes po
 tenter tormēta patient̄. **B**ene trā
 sit qui simpliciter viuūt. cui nihil
 terenti honoris cōmittit̄. cui ani
 marū cura nulla cōmendaf. **C**u
 ra etenim pastoralis nunq̄ est si
 ne p̄iculo. q̄ diu viuūt in hoc mū
 do. **Q**̄m quoq̄ p̄iculorū marī
 mū est cū sepata p̄ morte a corpe
 aia. sūmo pastori deo pastor ter
 renus ad rōnem ponendā fuerit
 p̄sentādus. **H**ic iā articulus vltiē
 dāuationis iminer. vbi rō villica
 tiōis male dispēate exigit̄. et san
 guis ouī multarū de vntus pa
 storis manu req̄rit̄. **Q**uid tunc
 pastor imperitius r̄ndere ad obie
 cia poterit. q̄ in cura ouis negli
 gēs fuit. **O**bmutescat necesse est.
 quia quod respondeat nō habet

Si ergo frater ad curā animarū
te idoneū existimas . si eccl-
siam **A**dernicensem regere paras . sci-
to te pro his adducendū in iudi-
cium . z pro vite merito gloriā su-
scpturū vel tormentū . **S**ed cre-
de mihi securus morit̄ . q̄ obmis-
sit aliorum curis . sibi soli in dei
timore conuersat̄ . Cui enim mul-
tum cōmittit̄ . etiā multum ab eo
exiget̄ . **S**acerdos maxime curā
habēs animarū . dei prece est . vt
populo voluntatē oīpotentis nū-
ciat̄ . z peccantes in lege dñi p̄ in-
crepationis verba curet̄ . **O**por-
tet ergo vt doctus z constantissi-
mus sit . ne aut per ignorantia de-
fluat aut p̄ inconstantiaz odia p̄-
uerforū p̄uincat̄ . **T**urpe est em̄
p̄pter meritū populi . tacere sermo-
nes dei . **N**o dico vino sacerdoti
vrendū est . ne si potationibus ya-
cat . opprobrium in populo fiat̄ .
Timolentos enim sacerdotes z
ap̄st̄os damnat̄ . z ab accessu alta-
ris . vetus lex prohibet̄ . **I**n **A**ga-
thensi quoqz consilio ita legitur .
Ante oīa a clericis vitet̄ ebrietas
que omnū victorū fomes ac nu-
trix est̄ . **I**taqz eum quē ebriosum
aut triginta dierū spacio a cōmu-
nitione submoueat̄ aut corporali sub-
dat̄ supplicio . **L**uxuriosa em̄ res
est̄ vinū . z cōtumeliosa ebrietas .
oīs qui miscet̄ his . nō erit sapiēs
Qui absqz vino ardet̄ . ardore
adolescentie . z inflammat̄ calore
sanguinis . z valido est̄ corpore .
vinū vt venenū fugiat̄ . ne multi-
plici in cōditio suffocatus in scenū
luxurie cadat̄ . **S**tomachus vino
estuans libidinē concitat̄ . sensus
ebet̄ . caput z totum corpus de-
bilitat̄ . **P**rouerbio quoqz dicit̄ .
Pinguis venter gignit̄ sensus te-
nuem . **C**um ergo ad conuulsa sa-
cerdotū vocatus accedis . nō ob-
liuiscaris honestatis clericalis . s̄
modestū z continentē te in omni-
bus exhibeas . z caue ne aut lin-
guā aut aures habeas purisces
id est ne aut ipse detrahās . aut de-
trahentibus auditū accōmodes
Scito quia cūcta que de alijs lo-
queris in temetipm̄ rectoris . da-
sunt . z in hisiphs forte depre-
hendendus eris . q̄ in alijs arguebas
sed forsitan dices . **R**eferentibus
iniuriā facere non possum . quia
inuaniū nitit̄ . quisquis omnium
obstruere labia meditat̄ . **Q**uid
ergo aliorū detractio ad me . **N**ū
quid ego . phibere hoīes possum
ne loquant̄ . **S**ed quēadmoduz
superius diximus . ita te coram
detractore exhibeas . vt discarnul-
li detrabere . cuz te viderit non li-
bet̄ que loquit̄ audire . **C**uz de-
tracōribus ait̄ **S**alomon . ne cō-
miscaris . qm̄ repente veniet̄ per-
ditio eorū . **E**rruinā vtriusqz q̄
nouit̄ . **T**am illius videlicet qui
detrahit̄ . q̄ elus qui aurē accom-
modat̄ detrahētī . **E**sto moribus
z cōuersatione maturus . verbis
rarus z prouidus . silentio z tact̄
turnitate discretus . **I**n p̄scrutan

dis misericordis scripturarum sedu-
 lus esto. et si quid dubietatis tibi
 legenti occurrerit. ad interpreta-
 tiones seniorum noueris referen-
 dum. Habes in vicino antiquissi-
 me vrbis Treuerorū gymnasiū.
 in quo copia doctorū est. ad quos
 in questionum ambiguitate pote-
 ris habere recursum. Neque aurū
 tibi charius sit quā scientia. quia sa-
 pientie fructus eternus est. vsus
 vero diuitiarum breuis et momē-
 taneus. Nemo sit qui salutare stu-
 diū prohibeat. nō mater. non fra-
 ter. nō cognatus. nō soror. tu fac
 opus euāgeliste. discē quōd de ceas
 ne pastor et idolorū existas. Unus
 es et secundū nō habes. cui ergo
 diuitias thesaurisares. **U**ne tem-
 perate. nuptias et cōiūtia immo-
 derata ne visites. quia et mentem
 virtutibus eruant. et bursam nū-
 mis vacuā reddunt. **C**ompara tibi
 de oblatis elemosinis diuine
 scripture codices. quarū assidua
 lectioe doctus. populū cōmissus
 digne possis instruere. et temet
 ipsum per contemplationem ad
 celestia eleuare. **A**ma scientiam
 scripturarū. et corā deo et hoibus
 exaltabit te. **N**oll consentire volu-
 ptatibus carnis. impetū furoris
 reprime. et mortis ne vnquā obliu-
 scaris.

**Qualis debeat esse sacer-
 dos in conuersatione inter-
 na. Capitulum vij.**

Quoniam vero nō suffi-
 cit mistro xpi honestas
 corō hoibus cōuersat o-
 nem ducere. nisi coram
 deo ab omni scelere mundus su-
 deat apparere. exhortor te vt cor-
 tuū in timore omnipotentis dirigas
 et nullas vnquā contra deum cogi-
 tationes admittas. **O**portet enim
 sacerdotem dei sanctū esse mente
 et corpore. et mundū in cogitatio-
 ne. **H**inc dñs dicit. Sancti esto
 te. quoniam ego sanctus sum. dñs
 deus vester quī sanctifico vos. **P**etrus
 archiepiscopus dicit. Vos
 genus electū. regale sacerdotium
 gens sancta. populus acquisitio-
 nis vt virtutes annūciatis eius. quā
 de tenebris vos vocauit. in admi-
 rabile lumen suū. **P**rimū in cor-
 de tuo locū charitatis obtineat. quā
 plenitudo legis est. et cōsumatio
 prophetarū. **O**mnium enim virtutū
 maxima est charitas. que in dile-
 ctione dei et proximi cōsistit. **D**e-
 us autē ex toto corde propter se di-
 ligendus est. et proximus propter
 deū. **N**emo autē veraciter deus di-
 ligit. si in fide primū odit. **C**hri-
 stus enim deus et homo est. **T**o-
 tum ergo xpm nō diligit. qui ho-
 minē odit. **N**ullum opus bonū
 deus accipit. nisi quōd flāma chari-
 tatis in ara cordis accendit. **C**ha-
 ritas enim virtutū omnium obtinet
 principatū. **H**anc humilitas seq-
 tur. que virtutū custos memorat
Dutus tanta est eminentia virtu-
 tis. vt oīs alia cito pereat. nisi bu-

ad Titum

ad Titum